

відмовитись від ранніх вечерь. Існує точка зору, що останнє вживання їжі перед сном має бути за 4–5 год до нього. Що ж відбувається, якщо повечеряти не пізніше 19 годин? Процес виділення травних соків у нічний час уповільнюється, але не припиняється зовсім. Необхідно пам'ятати, що травні соки, які нагромаджуються у шлунку, містять соляну кислоту, жовчні кислоти, трипсин, які сприяють перетравлюванню щільно укладених складових частин їжі. Концентрація травних соків досить висока, і вони чинять сильний хімічний вплив. Досить відзначити, що концентрація травних соків настільки велика, що дозволяє переварювати навіть сире м'ясо. Після вечері о 19.30 до 23.00-23.30 шлунок цілком звільнюється від їжі і спостерігається подразнююча дія жовчі, підшлункового і шлункового соків на оболонку шлунка і дванадцятипалої кишки. Відбувається процес самоперетравлення, тому обгрунтована необхідність вечері за 1,5–2 год до сну. Однак вечеря не повинна бути обтяжливою, бо це не менш шкідливо, ніж рання вечеря [4].

Таким чином, важливим елементом організації раціонального харчування студентів являється правильний розподіл об'єму денного споживання їжі між окремими її прийомами. При організації раціонального харчування студентів необхідно враховувати не лише витрату енергії, але і міру нервової напруги, яка значна збільшує енерговитрати організму, незавершеність процесу росту у більшість студентів, що також вимагає додаткових енерговитрат. Крім дотримання часу споживання їжі, для окремих її прийомів потрібний раціональний підбір якості і кількості продуктів, а також методів їх технологічної обробки.

Література

1. Бурлаку Н.І. Проблеми раціонального харчування українських студентів. Всеукраїнська конференція з питань безпеки харчування. Тези доп. – Київ: НТУУ «КПІ», 2010. – С. 150-151.
2. Гончаренко М. С. Основы валеологического питания / М. С. Гончаренко. – Х.: ООО «Издательство Бурун Книга», 2006. – 368 с.
3. Горохова В. А. Лікувально-збалансоване харчування – шлях до здоров'я і довголіття / В. А. Горохова, С.М. Горохова. – М.: Здоров'я, 2006. – 350 с.
4. Гриньова М. В., Коновал Н. О. Методичні рекомендації «Організація впливу збалансованого харчування на розумову діяльність студентської молоді» / М. В. Гриньова, Н. О. Коновал – Полтава, 2013. – 38 с.

ПРО ОСВІТНІ ПОСЛУГИ КАФЕДР ПРИРОДНИЧОГО ФАКУЛЬТЕТУ, УМОВИ, ПРОЦЕС І РЕЗУЛЬТАТ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*М.В. Гриньова, Л.В. Малаканова, Г.Ю. Сорокіна
Полтава, Україна*

Дослідження освітньої діяльності вищого навчального закладу показує, що вона базується на наданні користувачам освітніх послуг. Насамперед, серед них виділяються за змістом освітньо-професійні та культурно-виховні послуги.

Освітньо-професійні є основними у структурі освітніх послуг і в залежності від мети користувача розподіляються на вищу освіту (також і другу) за освітньокваліфікаційними рівнями (ОКР); післядипломну освіту; підготовку і атестацію наукових і науково-педагогічних кадрів; підготовку до вступу та до зовнішнього незалежного оцінювання; послуги консультування.

До структури вищої освіти входять ОКР «молодший спеціаліст», «бакалавр», «спеціаліст», «магістр». Післядипломна освіта включає перепідготовку, спеціалізацію, підвищення кваліфікації, стажування. Основними формами підготовки науково-педагогічних працівників (НПП) вищої кваліфікації у виші є аспірантура і докторантура, де створюються умови для безперервної освіти, здобуття відповідного наукового ступеня, зокрема прийому кандидатських іспитів. Основною ланкою в системі атестації кадрів вищої кваліфікації у виші є спеціалізовані вчені ради. Супутніми при цьому є послуги консультування: наукові, методичні, перекладацькі тощо [1, 2].

До культурно-виховних послуг ВНЗ відносяться лекції та консультації з питань науки і техніки, культури і мистецтва, спорту і фізичної культури тощо; екскурсії; послуги курсів, гуртків, факультативів, мистецьких колективів, спортивних секцій, семінарів, практикумів а також наукова, культурна, духовна, фізична самоосвіта і підготовка громадян, допомогу у якій надають бібліотеки, видавництва, спортивні і оздоровчі комплекси, концертно-видовищні заходи вишу тощо.

Користувачами кожного виду освітньої послуги є відповідно студенти, слухачі, екстерни, асистенти-стажисти, здобувачі, аспіранти, докторанти та інші зацікавлені особи або їх соціальні групи, що формуються за спільними інтересами, уподобаннями, цілями тощо. За формами надання освітніх послуг є стаціонарними (денними та вечірними), заочними, інтерактивними (дистанційними, зокрема E-learning), екстернатом, інтервальними (консультування), самоосвітою (з методичною і інформаційною підтримкою вишу). В залежності від тривалості надання послуги є довгостроковими (навчання для здобуття ОКР, аспірантура, докторантура); середньостроковими (підготовчі та інші курси, перепідготовка, підвищення кваліфікації, спеціалізація; стажування) та короткостроковими (цикли

лекцій, тренінги, інструктажі, консультації, пробне тестування тощо). Відповідно до виду оплати (джерел фінансування) вони можуть бути умовно безплатні (за рахунок державного або місцевих бюджетів, позабюджетних коштів самого вишу); платні (за кошти юридичних і фізичних осіб) і частково платні (з частковим відшкодуванням витрат). За інституціалізацією результату послуги поділяються на інституціалізовані професійні або культурно-виховні з видачею документів державного зразку або посвідчень суспільного визнання відповідно, а також на не інституціалізовані (без видачі документів) [1, 2]. Класифікація видів освітніх послуг за вказаними ознаками наведена у таблиці (див. табл.1).

Основними принципами освіти в Україні є гнучкість і прогностичність системи освіти, її єдність і наступність, безперервність і різноманітність. Реалізація державної політики у галузі вищої освіти забезпечується, зокрема, і шляхом розширення можливостей для освіти впродовж життя (концепція «Life Long Learning» – так звана «LLL»). Тому ВНЗ реалізує ці принципи у своїй освітній діяльності шляхом надання користувачам можливостей від підготовки до вступу у ВНЗ до підготовки кадрів вищої кваліфікації, до речі ці процеси можуть бути безперервними. При цьому важливим є те, що користувач має можливість самостійно вибрати свою особисту «траєкторію» освіти.

Таблиця 1

Класифікація видів освітніх послуг ВНЗ

Ознака класифікації	Вид освітніх послуг
Зміст	• освітньо-професійні; • культурно-виховні
Форми надання	• стаціонарні; • заочні; • інтерактивні; • екстернат; • інтервальні; • самоосвіта
Тривалість надання	• довгострокові; • середньострокові; • короткострокові
Вид оплати	• умовно безплатні; • платні; • частково платні
Інституціалізація результату	• інституціалізовані професійні; • інституціалізовані культурно-виховні; • не інституціалізовані

Навчально-виховний процес у ВНЗ визначається як система організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на засвоєння відповідної освітньо-професійної програми певного ОКР та забезпечення гармонійного духовного розвитку особистості. Серед основних напрямів освітньої діяльності вишу окреме місце займають культурно-освітня та методична робота. Таким чином, надання освітньої послуги вишом забезпечує навчання і виховання користувачів, проводить культурно-просвітницьку роботу, надає можливості для самоосвіти і розвитку особистості. Отже, аналізуючи сутність освітньої послуги вишу, виділяємо в ній чотири взаємопов'язані процеси: навчальний (або навчання), виховний (виховання), культурно-освітній (просвіта) та самостійна робота користувача (СРК або самоосвіта), які одночасно є категоріями цієї послуги [3].

Основним у ВНЗ є навчальний процес (навчання) для здобуття ОКР від молодшого спеціаліста до магістра, післядипломної освіти, підготовки кадрів вищої кваліфікації. Він здійснюється у формах навчальних занять (лекцій; лабораторних, практичних, семінарських, індивідуальних занять; консультацій); СРК; практичної підготовки; контрольних заходів.

Кафедри природничого факультету забезпечують освітню діяльність відповідно до державного і галузевого стандартів вищої освіти, які вимагають:

- дотримання вимог до рівня розвитку у особистості спеціальних і громадянських якостей з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності;
- дотримання вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника університету щодо визначення місця фахівця в майбутній професійній діяльності, його компетентності, інших соціально важливих якостей, забезпечення виробничих функцій і типових завдань діяльності й умінь для їх реалізації;
- дотримання нормативної частини змісту освіти і науки;
- дотримання стандартизованих методик діагностики якості вищої освіти, які призначені для кількісного і якісного оцінювання досягнутого особою рівня оволодіння знаннями, вміннями та навичками, рівня розвитку професійних, світоглядних та громадянських якостей;
- забезпечення освітньої діяльності за напрямом підготовки, спеціальністю та спеціалізаціями із спеціальностей, визначених університетом;
- виконання навчальних планів, затверджених вченою радою університету, які визначають графік навчального процесу, перелік, послідовність та час вивчення навчальних дисциплін, форми навчальних занять та терміни їх проведення, а також форми проведення підсумкового контролю;
- дотримання програм навчальних дисциплін, які визначають їх інформаційний обсяг, рівень оволодіння знаннями та вміннями, перелік рекомендованих підручників, інших методичних та дидактичних матеріалів, критерії успішності навчання та засоби діагностики успішності навчання.

Кафедри здійснюють науково-методичне забезпечення навчальних дисциплін, яке включає підготовку методичних рекомендацій з вивчення дисципліни, підготовку навчальної і наукової літератури відповідно до

змісту навчання, визначеному стандартами вищої освіти. Для кожної навчальної дисципліни, на підставі навчальної програми дисципліни та робочого навчального плану, складена робоча навчальна програма дисципліни, яка є нормативним документом кафедри. Для кожної навчальної дисципліни розроблені навчально-методичні комплекси як у паперовому, так і в електронному вигляді, які доступні для студентів і магістрантів. Майже з усіх дисциплін видані навчальні посібники, які включають навчальні програми, тексти лекцій, плани проведення лабораторних (практичних) занять, методики діагностики, завдання для самостійної роботи, тезаурус, опорні конспекти лекцій, додатки тощо.

Зокрема на кафедрі біології та основ здоров'я людини викладається 25 дисциплін із відповідним методичним забезпеченням, проводяться підготовчі курси для абітурієнтів. На кафедрі педагогічної майстерності та менеджменту розроблені авторські навчальні програми з більшості навчальних дисциплін усіх освітніх рівнів і видані відповідні підручники, навчальні посібники, методичні рекомендації, збірки тестів. У межах реалізації наукового та методичного потенціалу викладачами кафедри екології та охорони довкілля провадиться освітня діяльність за напрямками: 1. Солологічні проблеми збереження біорізноманітності. 2. Заповідна справа. 3. Охорона природи. 4. Еколого-валеологічне просвітництво. 5. Безперервність екологічної освіти й виховання. Ці напрями реалізуються у межах організації навчально-виховного процесу на природничому факультеті Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (на заняттях відповідних навчальних курсів, наукової роботи студентів та магістрантів, гурткової роботи, підготовці курсових та кваліфікаційних робіт, проведенні екологічних олімпіад та підготовці студентів до участі в них, підготовці екологічних та природоохоронних проєктів, наукових доповідей та публікацій студентів), на всіх інших факультетах вузу при забезпеченні навчальної діяльності із курсу «Основи екології».

Суб'єктами навчально-виховного процесу є НПП; особи, які навчаються у виші (користувачі); інші працівники (наукові працівники, категорійні спеціалісти, завідувачі навчальних лабораторій, старші лаборанти, методисти тощо), яких крім наукових працівників можна віднести до учбово-допоміжного персоналу (УДП). Найважливішим учасником навчально-виховного процесу є викладач як провідник знань та умінь до користувача. Тому для кадрового забезпечення навчального процесу факультет формує відповідний професорсько-викладацький склад (ПВС), зокрема підготовку фахівців напряму підготовки 6.040101 «Хімія» та 7.04010101 «Хімія» здійснює 9 викладачів кафедри, із них 1 доктор наук, професор, 7 кандидатів наук, доцентів та 1 старший викладач; зі спеціальності 8.04010101 «Хімія» – 7 викладачів, із них 1 доктор наук, професор, 6 кандидатів наук, доцентів. На сьогодні кафедра ботаніки має великий науково-методичний потенціал, а саме 3 доктори наук: Оніпко В.В., Гапон С.В., Орлова Л.Д., 4 кандидати наук, доценти: Буйдін В.В., Гомля Л.М., Дерев'яно Т.В., Іщенко В.І., 2 асистенти: Максименко Н.Т., Дзюбаненко А.С., 3 старших лаборанти: Хілінська Т.В., Левченко Ю.П., Синячок В.М.

Управлінські функції виконує адміністративно-управлінський персонал (ректорат, деканати, завідувачі кафедрами, керівники і співробітники навчальних та методичних відділів). Ця складова послуги формує професійні компетенції користувача, що базуються на отриманих знаннях та вміннях і розвивають його потенціал здібностей і знань а також майновий потенціал. Останній проявляється у формі отриманих користувачем інформаційно-довідкових (знання, інформація) та інституціоналізованих (диплом, посвідчення) цінностей. Отже користувач отримує можливість більш успішно продавати результати своєї праці завдяки застосуванню нових знань, умінь та легітимних прав на відповідні види діяльності. Тому освітню послугу дослідники розглядають як інвестиційний товар, що має свою ринкову ціну, яка по суті є грошовим еквівалентом наданих користувачеві благ. Отже, навчання можна розглядати як економічну категорію сутності освітньої послуги вишу.

Важливим компонентом освітньої послуги є виховна робота, яка спрямована на гармонійний духовний розвиток людської особистості, формування системи її ціннісних орієнтацій у всіх аспектах життєдіяльності (фізичному, духовному, соціальному), усвідомлення та дотримання Всесвітніх законів Буття. Особливості освітньої послуги проявляються у тому, що вона надається в комплексі із творенням духовних цінностей особистості того, хто навчається. Викладачами всіх кафедр ведеться систематична цілеспрямована виховна робота, створюються сприятливі умови для самопізнання, самовиховання та самореалізації кожного користувача освітньої послуги. Зокрема проводиться природоохоронна робота, профорієнтаційна робота, організуються міські свята, виступи перед учнями з питань валеології, здоров'я і сексології, проводиться виховна робота кураторами груп. У рамках регіонального семінару «Проектна технологія навчання хімії» відбулися: стендова презентація проєктів студентів природничого факультету; фестиваль проєктних робіт школярів із хімії; творча лабораторія. Обговорення проблеми: «Проектна технологія у загальноосвітній школі: теоретичні основи та досвід роботи»; виховний захід для учнів ЗНЗ «У світі цікавої хімії».

Науково-методична робота здійснюється шляхом виконання міжкафедральної теми «Біологічні основи раціонального використання і охорони рослинного світу» та кафедральної «Підвищення продуктивності культурних і дикорослих рослин». При кафедрі функціонує наукова творча лабораторія,

яка координує роботу з учителями міста та області з організації і проведенні науково-дослідницьких робіт учнів; здійснюється керівництво науково-дослідною роботою біологічного гуртка учнів гімназії № 21 м. Полтави; проводяться відкриті наукові семінари у Полтавському ОППО для вчителів міста та області. Систематично здійснюється укладання та удосконалення навчально-методичних комплексів дисциплін, які забезпечуються викладачами кафедри. Виховна робота на кафедрі ботаніки здійснюється у двох напрямках: а) шляхом використання елементів виховання у навчальному процесі; б) проведенні різноманітних виховних заходів у позанавчальний час: організація та проведення позанавчальних культурно-спортивних заходів; підготовка і проведення виставки «Всі барви осені тобі моя Полтаво!», «Свято врожаю», присвячена дню міста (всі викладачі кафедри.), презентація «Наслідки гібридизації хризантеми в умовах Ботанічного саду ПНПУ імені В.Г. Короленка» (доц. Буйдін В.В.); круглий стіл «Світ професійних захоплень» (всі викладачі кафедри).

При кафедрі ботаніки функціонує ботанічний гурток. Засідання ботанічного гуртка різнопланові. Зокрема останнє засідання було проведено на тему: «Особливості краєзнавчих досліджень при підготовці майбутнього вчителя природничих дисциплін» (доц. Гомля Л.М., доц. Дерев'яно Т.В.)

Систематично проводяться виховні заходи у гуртожитку: Здійснюється контроль за здоров'ям студентів в період епідемії грипу (доц. Дерев'яно Т.В.).

Проводяться: перевірка санітарного стану та благополуччя кімнат (доц. Іщенко В.І., ас. Максименко Н.Т., доц. Яланська С.П. доц. Яланська С.П., доц. Орлова Л.Д.); виховні години «Контроль за дотриманням карантинних заходів» (доц. Оніпко В.В.); бесіди зі студентами щодо правил проживання в гуртожитку (доц. Гомля Л.М., доц. Дерев'яно Т.В.); здійснюється контроль за здоров'ям студентів в період епідемії грипу (доц. Гомля Л.М.). Викладачі беруть участь в проведенні конкурсу «Найкраща кімната» (доц. Дерев'яно Т.В.). Організуються виставки «Півонія молочноквіткова і півники садові на Полтавщині» (доц. Буйдін В.В., ст. викл. Дзюбаненко А.С.); екскурсії до Розсошанського лісництва на тему «Весняна флора, особливості морфології та анатомії».

Кафедра постійно підтримує тісні зв'язки з своїми ветеранами, які впродовж багатьох років самовіддано працювали над навчанням і вихованням майбутніх вчителів. Частим гостем на кафедрі був Р.В. Ганжа, поради якого допомагали в організації гербарної справи, наукових досліджень, природоохоронної роботи. Стасілюнас О.А., Березовська А.І. неодноразово входили до складу журі різноманітних факультетських конкурсів. Під постійним наглядом колективу кафедри перебуває її найстаріший ветеран Л.А. Кушніренко.

Викладачі кафедр та студенти розповсюджують інформацію про університет та факультет серед випускників ЗНЗ під час усіх форм роботи з учителями та учнями (конференції, семінари, курси підвищення кваліфікації, III етап учнівської олімпіади з хімії, міський та обласний етапи конкурсу захисту наукових робіт МАН, індивідуальні консультації, профорієнтаційні заходи у навчальних закладах та в університеті для учнів, педагогічна практика студентів, робота з обдарованими дітьми тощо). Здійснюється інформування учнів і вчителів на сайті chemistry-fogum.at.ua, розсилка листа з запрошенням вступу в університет усім учасникам III етапу учнівської олімпіади з хімії (січень). В рамках тижня природничого факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, присвяченого 100-річчю від дня заснування університету, кафедрою хімії та методики викладання хімії було проведено профорієнтаційний захід «Цікавий світ хімії» для учнів 10-11 класів загальноосвітніх шкіл м. Полтави.

Таким чином, виховання сприяє накопиченню соціального, культурного, адміністративного, політичного і символічного капіталів користувача, які в сукупності якісно підвищують рівень його потенціалів соціальних відносин та самоуправління (самоменеджменту). Тому виховання можна вважати соціальною категорією сутності освітньої послуги.

Основними учасниками навчально-виховного процесу із сторони вишу є управлінці та науково-педагогічні працівники, співробітники деканатів, кафедр і гуртожитків, вихователі, тренери, працівники бібліотек, інші спеціалісти. До них за рішенням вишу можуть долучатись діячі науки, культури а також представники підприємств, установ, кооперативних та громадських організацій. Максимальний ефект цієї роботи досягається із студентами і слухачами денної форми навчання.

Культурно-освітня робота (просвіта) у виші спрямована на задоволення інших освітніх, культурних, естетичних, духовних, фізичних потреб користувача, вироблення його культурних і духовних цінностей, підтримання його фізичного здоров'я, тобто на збагачення його фізичного (здоров'я), духовного та соціального капіталів. Цей процес організують і здійснюють викладачі, педагоги, вихователі, керівники творчих колективів, тренери, бібліотекарі тощо. Він поширюється не лише на основних користувачів, але і на всіх співробітників університету та їх родини і відіграє важливу соціальну роль. Викладачами всіх кафедр ведеться систематична цілеспрямована просвітницька робота. Зокрема працює заочна біологічна школа; викладачі кафедр активно працюють з учнями у МАН; проводяться регіональні семінари та Всеукраїнські і Міжнародні науково-практичні конференції, до участі в яких залучаються учні, студенти, учителі, викладачі, науковці, громадськість і

священнослужителі; проводяться екскурсії у тераріум, зоологічний музей, музейні кімнати, Ботанічний сад тощо. Так викладачі кафедри хімії та методики викладання хімії ведуть широку просвітницьку роботу, а саме : організували і провели III етап Всеукраїнської учнівської олімпіади з хімії у Полтавській області у 2013-2014 навчальному році; брали участь у методичних нарадах учителів хімії м. Полтави (Шиян Н.І., Стрижак С.В.); організували засідання спеціальної творчої групи вчителів міста «Методичний супровід до профільної підготовки з хімії учнів 7 класів ЗНЗ» (науковий керівник Шиян Н.І.) та в ЗОШ № 24 «Реалізація інноваційних здоров'язберігаючих технологій на уроках та у позакласній роботі з природничих дисциплін»; проводили індивідуальну роботу викладачі із обдарованими дітьми (підготовка до міських, обласних конкурсів МАН, всеукраїнських олімпіад) Шиян Н.І., Самусенко Ю.В. Джурка Г.Ф.; були викладачі задіяні до читання лекцій на курсах підвищення кваліфікації учителів м. Полтави та області; викладачами кафедри і студентами була проведена профорієнтаційна лекція з демонстрацією відеофільму про Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка.

Викладачі кафедр реалізують напрями освітньої діяльності при роботі з учителями біології, екології, докільля, хімії м. Полтава та Полтавської області під час лекторської діяльності на курсах підвищення кваліфікації вчителів (сумісно із Полтавським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти), на наукових, науково-практичних конференціях та семінарах, під час участі у роботі міського та районних методичних об'єднань учителів біології.

Окремим напрямом освітньої діяльності викладачів кафедр у межах здійснення профорієнтаційної роботи є еколого-валеологічне просвітництво учнів м. Полтави та Полтавської області шляхом: участі в шкільних екологічних конференціях та семінарах, екологічних зборах, конкурсах природоохоронного та екологічного спрямування; проведенні екскурсій у природу, зокрема й на території об'єктів та територій природно-заповідного фонду. Здійснюється наукова робота викладачів, співробітників і студентів.

У межах виконання кафедральної теми викладачі кафедри ботаніки захистили докторські дисертації (Гапон С.В., Оніпко В.В., Орлова Л.Д.). Видані монографії: Оніпко В.В. Професійна підготовка вчителя природничих дисциплін до роботи у профільній школі : монографія / В. В. Оніпко ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2011. – 376 с. Орлова Л.Д. Біоекологічні особливості лучних фітоценозів Лівобережного Лісостепу України (продуктивність та раціональне використання) / Л. Д. Орлова. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2011. – 278 с. Розроблений і впроваджений Патент на корисну модель «Спосіб біотестування» (Буйдін В.В., Поспелов С.М., Самородовим В.М.). Згідно якого пропонується новий спосіб біотестування за допомогою пророщування насіння ячменю та визначення сумарної довжини коренів за залежністю. Патент на корисну модель «Спосіб використання надземної маси ехінацеї пурпурової». Автори: Шершова С.В., Поспелов С.В., Буйдін В.В.. Викладачі мають наукові розробки, які впроваджено за межами ВНЗ: Оніпко В.В. Тема: Компетентнісна організаційно-функціональна модель підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до роботи в профільній школі; Орлова Л.Д. Тема: Біоекологічний аналіз лучних фітоценозів Лівобережного Лісостепу України (стан, продуктивність та охорона) при розробці та реалізації виробничих завдань Головним управлінням агропромислового розвитку Полтавської обласної державної адміністрації; для фітотомоніторингу та організації перспективних наукових досліджень; під час наукового обґрунтування проєктів створення ботанічних заказників загальнодержавного та місцевого значення, збереження і відтворення охоронюваних видів лучної флори і для проєктування регіональної екомережі.

Гапон С.В. є засновником бріосинтаксономічної школи в Україні з класифікації мохової рослинності на основі методу Браун-Бланке, тісно співпрацює як з вченими близького (Інститут біології, м. Уфа, лабораторія геоботаніки та охорони природи), так і далекого (Університет Фрідріха Шіллера, м. Єна, Німеччина) зарубіжжя. Розроблено та запропоновано оригінальні бланки описів епігейних, епіфітних, епілітних, епіксільних бріоугруповань.

За темами наукових досліджень працюють студенти стаціонарного та заочного відділень, магістранти.

Викладачі кафедри (Оніпко В.В., Гапон С.В., Орлова Л.Д., Буйдін В.В., Гомля Л.М.) здійснюють просвітницьку роботу серед населення міста та області, виступають на радіо та телебаченні на науково-публіцистичні теми. Проведено лекції для учнів шкіл м. Полтави (№21, №31, №3) з популяризації знань про селекцію декоративних рослин (доц. Буйдін В.В.); виступ на телебаченні «Історія створення колекцій парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва» (ст. викл. Дзюбаненко А.С.); виступ на телебаченні «Культура творчої особистості» (доц. Яланська С.П.); виступ на радіо «Світ захоплень» (доц. Орлова Л.Д.); проведено екскурсії у навчальній лабораторії природничого факультету ПНПУ імені В.Г. Короленка для вчителів та учнів Полтавської області (ст. викл. Дзюбаненко А.С.); організовано фотовиставку «Видове та міжвидове різноманіття рослин (викладачі кафедри); проведено лекції в ПОПОПО (доц. Оніпко В.В, доц. Орлова Л.Д., доц. Буйдін В.В.) та екскурсію на шкільну навчально-дослідну ділянку для учнів (доц. Оніпко В.В.).

Викладачі беруть участь у роботі методичних об'єднань учителів біології міста та області, надають науково-методичні та методичні консультації учителям. Здійснюють рецензування учнівських наукових робіт по лінії МАН, викладають курс «Ботаніка» для слухачів очно-заочної біологічної школи при Полтавському обласному еколого-наатуралістичному центрі, на базі університету викладають заняття на підготовчих курсах із біології для абітурієнтів, беруть участь в журі міського та обласного конкурсу захисту наукових робіт по лінії МАН, а також обласної учнівської олімпіади з біології.

Просвіта має виражену культурну природу, тому її розглядають одночасно як культурну та соціальну категорії освітньої послуги, бо загальна культура людини, її особистісна та професійна культура не мають суспільної цінності без успішної соціалізації людини, довіри до неї і визнання іншими.

В основному дослідники при аналізі сутності освітньої послуги вишу обмежуються лише вищевказаними трьома її категоріями. Але в сутності освітньої послуги присутня ще одна важлива її категорія – самоосвіта. Реалізація концепції «LLL» вимагає розробки нової стратегії університетів, орієнтованої на достатнє ресурсне забезпечення самоосвіти споживачів. Такі послуги все більше набувають ринкового попиту. Самоосвіта проявляється як необхідний компонент навчання, виховання або просвіти, і реалізується у вигляді СРК. Дійсно, у навчанні за окремими формами самоосвіта має переважне (заочна, дистанційна) або майже абсолютне (екстернат) значення. СРК є обов'язковою категорією навчального процесу у вищій, що відображається у нормативних документах (навчальних планах, програмах). Крім цього, освітнім законодавством передбачається самоосвіта громадян, для цього у вищій створюються відкриті та народні університети, лекторії, бібліотеки, центри, клуби. Зокрема на факультеті працює студентське наукове товариство.

Самоосвіта у вихованні (самовихованні) та просвіті приносить користувачеві важливі для нього соціальні та економічні результати. Кафедри надають для самоосвіти користувачів усе необхідне ресурсне забезпечення: кадрове, навчально-методичне, інформаційне. Самоосвіта забезпечує створення відповідних потенціалів життєдіяльності користувача: людський, індивідуальний, особистісний, майновий, самоуправління, соціальних відносин, професійний тощо. Самоосвіта поєднує навчання, виховання і просвіту у формі СРК, тому її можна розглядати одночасно як економічну, культурну та соціальну категорії сутності освітньої послуги

Отже, освітня послуга вишу, зокрема кафедр факультету, являє собою систему навчання, виховання, просвіти та самоосвіти, спрямовану на гармонійний духовний розвиток користувачів відповідно до їхніх індивідуальних можливостей, задоволення особистісних потреб та людського потенціалу суспільства. З погляду економічної сутності, освітні послуги – це специфічні економічні блага, що надаються користувачу для задоволення його різноманітних освітніх потреб і які становлять взаємну зацікавленість суспільства і кожного індивіда в їх подальшому використанні в життєдіяльності, зокрема в професійній діяльності. Освітня послуга має економічну, культурну і соціальну природу, тому вона є економічною, культурно-просвітницькою і соціально значущою категорією суспільно важливого освітньо-виховної діяльності вишу, зокрема кафедр факультету, яка спрямована на розвиток потенціалу життєдіяльності її користувача та людського потенціалу суспільства і реалізується в навчанні, вихованні, просвіті та самоосвіті її користувачів.

Суспільне значення освітніх послуг вишу, зокрема кафедр факультету, в тому, що вони впливають на розвиток потенціалу людської діяльності користувачів, виконуючи власну місію з виховання еліти суспільства, – сприяють становленню Благородної інтелігентної людини, професіонала і таким чином роблять вагомий внесок у розвиток людського потенціалу суспільства. Суспільство постійно змінює вимоги до рівня якості освітніх послуг вишу та ресурсного забезпечення його освітнього потенціалу шляхом формування законодавчих вимог і ринкового попиту. Ці процеси є основою успішної діяльності визнаних університетів впродовж століть. Довгострокова ринкова успішність вишу із надання освітніх послуг залежить від своєчасного оновлення і нарощування його ресурсного забезпечення. Це завдання стосується не лише управлінців вищого рівня, але й управлінців середнього та нижчого рівнів.

Література

1. Валеєв Р.Г. Освітнє право України : навч. посіб. / Валеєв Р.Г. – Луганськ : Луганська правова фундація, 2011. – 287 с.
2. Філінюк А.Г. Нормативно-правове забезпечення управлінської діяльності у вищому навчальному закладі третього – четвертого рівнів акредитації : навч. посіб. / А.Г. Філінюк, В.І. Адамовський. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський держ. ун-т: ред.-видав. відділ, 2010. – 306 с.
3. Менеджмент загальноосвітніх навчальних закладів : навч. посіб. / упор.: Гриньова М. В., Малаканова Л. В., Сорокіна Г. Ю. – Полтава : ПП «Астрая», 2013. – 308 с.